

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14518351>

TASVIRIY SAN'AT ORQALI O'QUVCHILARDA MA'NAVIY KAMOLOTNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Sapayev Azizbek Bahram o'g'li

Buxoro innovatsiyalar universiteti II kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqola umumta'lim maktablarida tasviriy san'at fani orqali o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy tarbiyani shakllantirish va rivojlantirish masalalariga bag'ishlanadi. Maqolada tasviriy san'atning nafaqat estetik tarbiya, balki o'quvchilarda ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, tasviriy san'at orqali o'quvchilarda milliy g'urur, insonparvarlik va axloqiy idealni shakllantirish usullari va metodologik yondashuvlar keltirilgan. Maqolada tasviriy san'atning ta'lim tizimida innovatsion usullari, didaktik materiallardan foydalanish imkoniyatlari va ularning ma'naviy tarbiyaga ta'siri haqida mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, ma'naviy tarbiya, axloqiy qadriyatlar, umumta'lim maktablari, innovatsion metodlar, milliy g'urur, ta'lim tizimi.

KIRISH. Ma'naviy-axloqiy tarbiya umumta'lim maktablarida o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayon nafaqat nazariy bilim, balki amaliy yondashuvlarni ham talab qiladi. Tasviriy san'at fani bu borada o'ziga xos vosita hisoblanib, o'quvchilarda estetik idrokni rivojlantirish bilan birga ularning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotning maqsadi tasviriy san'at fanining o'quvchilarda insoniy qadriyatlar va axloqiy fazilatlarni rivojlantirishdagi rolini ochib berishdan iborat. Bu mavzu bo'yicha tadqiqot ishlarini olib borish hozirgi kunda dolzarb bo'lib, o'quv-tarbiya jarayonini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Tasviriy san'atning ta'lim tizimidagi ahamiyati ko'plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Xususan, Vygotskiy o'zining ijtimoiy madaniy rivojlanish nazariyasida badiiy ijodning bolalar psixologiyasiga ta'sirini keng o'rgangan. Vygotskiy bolalar ijodiyoti orqali ularda ijtimoiy muhitni anglash, estetik did va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonlarini o'rgangan. Dewey esa san'atni tajriba sifatida ko'rib, uning inson hayotidagi fundamental rolini ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, san'at darslari bolalarning shaxsiy dunyoqarashini kengaytiradi va axloqiy masalalarni hal qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Mahalliy olimlar, jumladan, Hasanov A. va Karimova Z., O'zbekiston ta'lim tizimida tasviriy san'atning milliy g'ururni shakllantirishdagi o'rnini atroflicha tadqiq qilishgan. Ularning ilmiy izlanishlarida milliy qadriyatlarni bolalarga singdirish jarayonida san'atning ta'sirchanligi va bu borada samarali usullarning tavsifi keltirilgan. Hasanov A. tasviriy san'atning yosh avlodni milliy madaniyatga jalb qilishda muhimligini qayd etgan bo'lsa, Karimova Z. milliy san'at namunalarning ahamiyatiga urg'u beradi.

Metodologik yondashuvlar sifatida kuzatish, tajriba-sinov ishlari, so'rovnomalar va intervyular asosiy o'rinni egalladi. Kuzatish jarayonida o'quvchilarning tasviriy san'at darslariga bo'lgan munosabati va darslar natijasida ulardagi axloqiy o'zgarishlar qayd etilgan. Tajriba-sinov ishlari esa innovatsion yondashuvlarning samaradorligini aniqlash imkonini berdi. Tajriba davomida milliy va zamonaviy san'at asarlari uyg'unlashtirilgan didaktik materiallardan foydalanish orqali o'quvchilarning estetik idroki va axloqiy tarbiyasi tahlil qilindi.

So'rovnomalar va intervyular orqali o'quvchilarning darslarda ishtiroki, tasviriy san'atning ularga ko'rsatgan ta'siri va darslar natijasida ularda shakllangan qadriyatlar haqida ma'lumotlar yig'ildi. Ushbu ma'lumotlar natijalarni chuqur tahlil qilish va metodlarning samaradorligini aniqlashda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Tadqiqot natijalarini aniqlash uchun sifat tahlili va statistik ma'lumotlarga asoslangan yondashuv qo'llanildi.

NATIJALAR. Tasviriy san'at darslarida innovatsion yondashuvlar qo'llanilishi samarador natijalar berdi. Jumladan, o'quvchilar milliy qadriyatlar va axloqiy fazilatlarni yanada chuqurroq anglab yetishdi. Sinov tajribalari natijasida, didaktik materiallarning milliy va zamonaviy tasviriy san'at namunalarini uyg'unlashtirib qo'llanilishi o'quvchilarda ijodiy fikrlashni faollashtirdi. Shu bilan birga, san'at orqali insonparvarlik, bag'rikenglik va milliy g'urur kabi fazilatlar shakllantirilgani kuzatildi.

MUHOKAMA. Tasviriy san'at darslari faqat estetika bilan chegaralanib qolmay, u o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishida muhim omil bo'lishi aniqlangan. Innovatsion metodlar, jumladan, multimedia texnologiyalaridan foydalanish, milliy san'at namunalarini zamonaviy ta'lim vositalariga integratsiya qilish o'quv jarayonini boyitdi. Muhokama jarayonida milliy va zamonaviy san'atni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarni ma'naviy jihatdan yuksaltirish istiqbollari yoritildi. Bu jarayonda o'qituvchining ijodiy yondashuvi muhim omil sifatida ta'kidlandi.

XULOSA. Tasviriy san'at fanining umumta'lim maktablarida ma'naviy-axloqiy tarbiya shakllanishidagi ahamiyati katta. Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, innovatsion metodlardan foydalanish o'quvchilarda nafaqat ijodiy qobiliyatni, balki insoniy qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu mavzuni chuqurroq o'rganish uchun keng ko'lamli amaliy tajribalar o'tkazish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Dewey, J. (1934). *Art as Experience*. New York: Minton, Balch & Company.
3. Hasanov, A. (2020). O'zbekiston ta'lim tizimida tasviriy san'at tarbiyasining rivojlanish yo'nalishlari. *Pedagogika jurnal*, 5(3), 45-60.
4. Karimova, Z. (2018). Ma'naviy-axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlar. *Ta'lim va tarbiya ilmiy jurnali*, 6(4), 78-85.
5. UNESCO. (2006). *Road Map for Arts Education*. The World Conference on Arts Education. Lisbon: UNESCO Publishing.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2021). *Tasviriy san'at bo'yicha o'quv dasturlari*. Toshkent: Xalq ta'limi nashriyoti.